לִכְתֹּב לְאֵלּוּ
كتابة لأولئك
שֶׁיָּבוֹאוּ מָחָר
الذين سيأتون غدا

אנתולוגיה דו־לאומית בעקבות 7 באוקטובר

أنطولوجيا ثنائية القومية في أعقاب 7 أكتوبر

على هذا المقام
על המקאם הזה

كتابة لأولئك الذين سيأتون غدا
לכתוב לאלו שיבואו מחר

מחזור ב׳
الدورة ب
2024–2023

אנתולוגיה דו־לאומית בעקבות 7 באוקטובר
בעקבות מפגשי כתיבה במקום לשירה, חיפה
ערכו: כרמית רוזן וראג׳י בטחיש
ניהול התוכנית: רותם עטר
ניקוד: יותם בנשלום
עריכה לשונית לפתח הדבר: חבצלת שפירא
ספטמבר 2024

كتابة لأولئك الذين سيأتون غدا
أنطولوجيا ثنائية القومية في أعقاب 7 أكتوبر
بعد لقاءات كتابية في مكان للشعر في حيفا
المحررون: كارميت روزين وراجي بطحيش
أيلول 2024

התוכנית בתמיכת קרן שותפות

קרן שותפות
לפיתוח חיים משותפים
וטוב משותף

מקום לשירה

לִכְתֹּב לְאֵלּוּ
كـتابـة لأولـئك
שֶׁיָּבוֹאוּ מָחָר
الـذيـن سـيأتـون غدا

בפתח האנתולוגיה

התכנסנו חודשים מעטים לאחר השבעה באוקטובר, בתוך אפלת המלחמה. בקול הקורא לסדנה הבענו תקווה "לכתוב אחרי המבול", אבל האסון, גם כעת, לא תם. במקום לשירה בחיפה, בשוק תלפיות, התקבצו מי שביקשו ליצור רקמה אנושית וספרותית משותפת בתוך ימי הכאב, השתיקה וההשתקה: כותבות וכותבים דוברי עברית וערבית, רובם מחיפה והצפון הקרוב. קראנו יחד יצירות בערבית ובעברית, שנפגשו בצומת של אובדן, זיכרון ומרחב משותף. צפינו גם בסרטים. חיפשנו את דרכנו באמצעות כתיבה דו־לאומית תוך אסון.

התעמקנו גם בתרגום, וזכינו ללמוד מחבר המתרגמים של סדרת **מַכְּתוּבּ מכתוב**. בעקבות מפגש מבורך עם יהודה שנהב שהרבני, החלטנו להתנסות בכתיבה שחותרת נגד הרעיון של מתרגם יחיד או מחבר יחיד. **אפירוגון** מאת קולום מק'קאן, שראה אור בינואר בעברית ושזר יחד את סיפוריהם של שני אבות שכולים, פלסטיני ויהודי, פתח לנו אופק נוסף למחשבה וכתיבה. קיבלנו השראה מחלומות וחלימה משותפת במפגש עם הפסיכולוגית ד"ר נורית ענבר וייס, שסיפרה על **מוזיאון החלומות של אסון אוקטובר 23** שהחלה לאצור.

בימים עקובי דם בחרנו להתנסות ביצירה הממחישה קהילתיות והתנסינו בכתיבה דו־לאומית של שירים המשוחחים זה עם זה: שירי ראי, הנכתבים מזוויות שונות על נושא דומה ושירי "מחלוטה", שכתבו כמה מחברות.ים יחד וחלקם מערבבים עברית וערבית. במעשה העריכה נשזרו השירים שנבעו מתוך היצירה הקבוצתית כטלאים שדוגמאות הטקסטיל שלהם מהדהדות זו את זו, ולעיתים מתבלטות בייחודן. כך, נוצרו מחזורי שירה שהם כרצועות בד, מעין תחבושות ארוכות מסתלסלות בעברית ובערבית, שעדיין איננו יודעות.ים אם יוכלו לפצעינו.

כמלאכת אבל על אסון המצוי בעיצומו, התגבשה הכתיבה סביב שלושה נושאים מרכזיים שהפכו למגנטיים: אירועי שבעה באוקטובר ומלחמת עזה, בריחה ופליטות, וחוויות טראומה

كلمة المحررين

اجتمعنا بعد أشهر قليلة من السابع من أكتوبر، في ظلمة الحرب. في النداء المفتوح للورشة، أعربنا عن أملنا في "الكتابة بعد الطوفان"، لكن الطوفان، حتى الآن، لم ينته بعد. في مكان للشعر في حيفا، في سوق تلبيوت، اجتمع في أيام الألم والصمت والإسكات وكم الأفواه، من أراد خلق نسيج إنساني وأدبي مشترك: أدباء يتحدثون العبرية والعربية، وأغلبهم من حيفا والشمال المحيط. قرأنا معًا أعمالًا باللغتين العربية والعبرية، التقينا عند تقاطع الفقد والذاكرة والفضاء المشترك. شاهدنا الأفلام أيضًا. تحسسنا طريقنا من خلال الكتابة الثنائية القومية وسط عتمة الكارثة.

تعمقنا أيضًا في الترجمة، وكان لنا شرف التعلم من جماعة مترجمي سلسلة **מַכְּתוּבּ مكتوب**. بعد لقاء مبارك مع يهودا شنهاف شهرباني، قررنا تجربة الكتابة التي تناضل ضد فكرة المترجم الواحد أو المؤلف الواحد. فتح لنا "**إبيروجون**" لكولوم ماكان، الذي نُشر باللغة العبرية في كانون الثاني/يناير وينسج معًا قصص أبوين ثكالى، فلسطيني ويهودي، أفقًا آخر للتفكير والكتابة. تلقينا الإلهام من المنامات والحلم المشترك في لقاء مع الأخصائية النفسية الدكتورة نوريت عنبار فايس، التي حدثتنا عن متحف أحلام كارثة أكتوبر23 وما تلاها والذي بدأت في كنزه.

اخترنا في الأيام الدموية أن نجرب عملاً يجسد روح الجماعة، وجربنا كتابة ثنائية القومية لأشعار تتحدث مع بعضها البعض؛ قصائد مرآة، مكتوبة من زوايا مختلفة حول موضوع مماثل، أو قصائد "مخلوطة"، كتبها عدة مؤلفين/ات معاً، وبعضها يمزج بين العبرية والعربية. في عملية التحرير، قمنا بدمج الأشعار التي انبثقت من العمل الجماعي، كرقع تعكس أنماط نسيجها بعضها البعض، وتبرز أحيانًا بتفردها. وهكذا خُلقت دورات شعرية تشبه قصاصات القماش، نوع من الضمادات الطويلة الملتفة باللغتين العبرية والعربية، والتي ما زلنا لا نعرف ما إذا كان بإمكانها مداواة جراحنا.
كفعل حداد على كارثة تجري في ذروتها، تمحورت الكتابة حول ثلاثة مواضيع مركزية شكلت مغناطيسًا: أحداث السابع من أكتوبر والحرب على غزة، الفرار واللجوء، التجارب المؤلمة التي تتكشف من الأجيال السابقة، وفي

המתגלגלות מדורות קודמים, ובמרכזן השואה והנכבה. אך בתוך המסגרת הקודרת הזו, הצביעו שירים רבים על טבע מלא חיים, חמלה, אהבה, וגם גילויים ייחודיים של התנגדות. בפרט עלו באוב דמויות של סבתות וסבים, ביוגרפיים וארכיטיפיים, כמו כדי לענות על צמא עמוק לחוסן, ישועה והנהגה. רוחותיהם כמו הילכו בינינו, כאוצְרות זיכרון וידע של מי ששורד; מי שכמונו, باقٍ في حيفا (נשאר בחיפה) – כפי שכתב דותן ברום בעקבות אמיל חביבי, שבדרכיו גם הוביל אותנו בסיור בוואדי ניסנס. שירו זה, ושני שירים נוספים באנתולוגיה, לא נכתבו במהלך הסדנה. היו מי שהגיבו לתקופה הנוראה באלם, ובחרו להשתתף בדיאלוג הפואטי באמצעות טקסטים שכתבו זה מכבר, אשר נוצקה לתוכם משמעות חדשה במרחב הדו־לאומי המשותף.

מרחב הסדנה ביטא את המורכבות התרבותית והפוליטית בעת מלחמה ובכלל. רוב הכותבות והכותבים דוברי הערבית שנענו לקול הקורא היו בתחילת דרכם הספרותית. לעומת זאת, הכותבות והכותבים דוברי העברית שפנו אלינו היו מנוסים, וגם רבים יותר. כמעט איש מהם לא שלט בערבית, ולפיכך העברית הייתה שפת הדיבור העיקרית. אבל הערבית נכחה בחדר, הדהדה ועוררה סקרנות. הבמה שניתנה ליצירות ערביות ועבריות, והצבתן זו לצד זו, ריתקה את המשתתפים.ות, והניסיון לתרגם וליצור יחד הוליד יחסי חליפין מגוונים ומלאי חיים, שפשטו ולבשו צורה מחדש בכל מפגש: תן וקח של כישורי תרגום, חומרי גלם או רעיונות, הצעות עריכה וכמובן תגובות חמות.

בתחילת הסדנה נראה כי השיח והטקסטים שימשו, בין היתר, כלי במעין תחרות דו־לאומית עגומה על מידת הכאב והקורבנות. בהמשך, לאחר שהקבוצה התגבשה והפכה אינטימית יותר, הכאב נהפך למשאב משותף, מעין "אוצר מלחמה". מצד אחד, זהו מטמון המעורר אימה ורתיעה ומצד שני, נוכחותה של האומנות אפשרה להכיר בנקודת מבט שונה וכן לבוא במגע עם אבק ההריסות, אפר השרפות והמוות, ולתרגם אותם למילה הקוראת בשם, היכולה לנחם. השירים, הסיפורים והסרטים שליוו את מפגשי הסדנה העניקו לנו הזדמנות להתהלך בין דיבור לשתיקה, לפגוש לצד סבל ויגון גם חוסן, אהבה ושאר רוח. נאחזנו כך ברגע הנתון, הנוכח, של המרקם העברי-ערבי שבנינו, כבחבל טבור חי.

مركزها الهولوكوست والنكبة. لكن ضمن هذا الإطار الكئيب أشارت العديد من القصائد إلى طبيعة مفعمة بالحياة، الرحمة، الحب وأيضاً مظاهر فريدة من المقاومة. على وجه الخصوص، طفت شخصيات الأجداد والسير الذاتية، كما لو كانت للرد على التعطش العميق لقيم الصمود، الخلاص والقيادة. يبدو أن أرواحهم سارت بيننا، ككنوز لذاكرة ومعرفة أولئك الذين بقوا على قيد الحياة؛ ومن هم مثلنا "باقٍ في حيفا" – كما كتب دوتان بروم، متتبعًا إميل حبيبي، دوتان الذي قادنا أيضًا في جولة في وادي النسناس. لم تتم كتابة هذه القصيدة وقصيدتين أخريين في المختارات خلال ورشة العمل. كان هناك من استجاب للزمن العصيب بالصمت، واختار المشاركة في الحوار الشعري من خلال نصوص كتبوها منذ زمن طويل، وألقي فيها معنى جديد في الفضاء الثنائي القومية المشترك.

عبر فضاء الورشة عن التعقيد الثقافي والسياسي أثناء الحرب وبشكل عام. معظم الكتاب الناطقين بالعربية الذين استجابوا للنداء المفتوح كانوا في بداية مسيرتهم الأدبية. ومن ناحية أخرى، فإن الكتاب الناطقين بالعبرية الذين توجهوا إلينا كانوا من ذوي الخبرة، وأكثر عددًا أيضًا. لم يكن أي منهم تقريبًا يعرف اللغة العربية، وبالتالي كانت اللغة العبرية هي اللغة المنطوقة الرئيسية. لكن اللغة العربية كانت حاضرة بقوة في الغرفة، حيث ترددت عاليًا وأثارت الفضول. أبهرت المنصة الممنوحة للأعمال العربية والعبرية، وتجاورهما، المشتركين/ات، وأدت محاولة الترجمة والإبداع معًا إلى ظهور علاقات تبادل متنوعة وحيوية، والتي تم تبسيطها وإعادة تشكيلها في كل لقاء: الأخذ والعطاء في مهارات الترجمة، المواد الخام أو الأفكار، الاقتراحات التحريرية وبالطبع التعليقات الحميمة.

في بداية الورشة، بدا أن النقاش والنصوص استُخدمت كأداة للمنافسة الثنائية الكئيبة حول مقدار الألم لدى كل طرف والتنافس على دور الضحية. لاحقًا، بعد تبلور المجموعة، تقلص ذلك لأسباب مختلفة وأصبحت المجموعة أكثر حميمية، أصبح الألم موردًا مشتركًا، نوعًا من "غنيمة الحرب". فمن ناحية، هي كنز يثير الرعب والنفور، ومن ناحية أخرى، فإن وجود الفن جعل من الممكن الاعتراف بوجهات نظر مختلفة، وكذلك التواصل عبر غبار الركام، رماد النار والموت، وترجمة ذلك إلى كلمة تحمل القدرة على العزاء. الأشعار، القصص والأفلام التي رافقت لقاءات الورشة

תודה למשתתפים/ות: דותן ברום, נועה ברקת, עלמה גניהר, עמרי זיידנברג, אנגאם חוסייסי, מכי חכם נאמן, ויסאם חלבי, האלא חמודי, מיכל ליבנה, נוהא מטר, תריז סעדה לאדקאני, אילן שיינפלד, הדס שלמה וחבצלת שפירא, ולמנחים האורחים: ד״ר יותם בנשלום, איאד ברגותי, ד״ר נורית ענבר וייס ופרופ׳ יהודה שנהב שהרבני. תודה לרותם עטר ולמקום לשירה על ניהול התוכנית ותודה לקרן שותפות על התמיכה והאמונה.

כרמית רוזן וראג׳י בטחיש
ספטמבר 24, חיפה

أتاحت لنا فرصة المضي ما بين الكلام والصمت، لنواجه بجانب المعاناة والحزن، أيضاً، الصمود والحب وغير ذلك. وهكذا تمسّكنا باللحظة الراهنة للنسيج العبري العربي الذي بنيناه، مثل الحبل السري.

شكر للمشاركين/ت: دوتان بروم، نوعا بريكت، عالما جانيهار، عمري زايدنبرج، أنغام حُسيسي، ماكي حخام نئمان، وسام حلبي، هالة حمودي، ميخال ليفني، نهى مطر، تيريز سعادة لادقاني، إيلان شينفيلد، هداس شلومو وحفتسيلت شابيرا. وللموجهين الضيوف: د.يوتام بنشالوم، إياد برغوثي، د. نوريت عنبار فايس، والبروفيسور يهودا شنهاف. شكرا لروتم عطار ومكان للشعر على إدارة البرنامج وشكرا لصندوق شراكة للدعم والثقة.

كرميت روزين وراجي بطحيش
أيلول 2024، حيفا

מדי לילה
كل ليلة يلقي
גופי מטיל עליהם
جسدي عليهم
צל שחור
ظلًا أسود

על העדוּת

"מִי שֶׁנִּמְצָא פֹּה נִשְׁאַר בַּחַיִּים"
(ראג'י בטחיש)

א.
סְבִיב הַשֻּׁלְחָן יוֹשְׁבִים אֵלֶּה שֶׁשָּׂרְדוּ,
אֵלֶּה שֶׁעוֹדָם בַּחַיִּים, וּנְכוֹנִים
לִהְיוֹת עֵדִים.
בְּיָדָם – עֵט
נוֹבֵעַ.

ב.
מִי שֶׁנִּמְצֵאת פֹּה, חָזְתָה בְּעֵינַיִם פְּקוּחוֹת בָּאֵשׁ
מְאַכֶּלֶת בָּתִּים וְגוּפִים.
לְעִתִּים מְסִיטָה מַבָּט, לְעִתִּים מַחְזִירָה.
מִי שֶׁמְּסִיטָה מַבָּט רוֹאָה אֶת הַשּׁוּלַיִם:
עָרִים שְׁלֵמוֹת עוֹמְדוֹת עַל תִּלָּן,
גְּדִילָן וְחוּבֵּזָה אַחֲרֵי הַגֶּשֶׁם, יְרֻקִּים
עַל רֶקַע הַשְּׁחוֹר.
עֵינֶיהָ נִתְקָלוֹת בַּמַּרְאָה – הִנֵּה
הִיא, נִצֶּבֶת, עֲדַיִן (שְׁתֵּי רַגְלַיִם וְכוּ').
אֵי שָׁם בַּמֶּרְחָק, הֶעָשָׁן נָמוֹג.

ג.
מִי שֶׁצּוֹפָה בַּבֶּקַע הַנִּפְעָר בִּמְרוּצָתוֹ אֵלֶיהָ,
רוֹאָה אֶת פְּנֵיהֶם שֶׁל אֵלֶּה שֶׁנִּדְחֲפוּ לְתוֹכוֹ,
שׁוֹמַעַת אֶת הַזְּעָקוֹת. מִדֵּי בֹּקֶר
עָלֶיהָ לַעֲטוֹת שְׁחֹרִים, לַעֲרֹךְ טְקָסִים,
לְהִתְיַשֵּׁב עַל רִצְפָּה, לִקְרֹעַ
וְלִגְעוֹת בִּבְכִי.

מִדֵּי לַיְלָה לִרְחֹץ פָּנִים,
לְסַדֵּר אַחֲרֵי הָאוֹרְחִים, לְהַחְזִיר כִּסְאוֹת
רֵיקִים לִמְקוֹמָם,
כְּפוּפָה אֶל הָאֲדָמָה לְלַקֵּט עָלִים, לְבַשֵּׁל
לְאֵלּוּ שֶׁיָּבוֹאוּ מָחָר.

عن الشهادة

حفتسيلت شابيرا
ترجمة: نهى مطر

"من يتواجد ها هنا بقي على قيد الحياة"
(راجي بطحيش)

أ
حول الطاولة يتحلّقون الذين نَجوا.
أي، الذين هم على قيد الحياة،
ومستعدين أن يكونوا شاهدين،
وبيدهم قلم يدمع.

ب
هذه المتواجدة قد رأت بأمّ عينها النار تلتهم بيوتاً وأجساداً.
أحياناً تغضّ الطرف، وأحياناً تتقصّد النظر.
تلك التي تغض الطرف ترى الحواف :
مدناً كاملةً تنتصب واقفة، الشوك والخبيزة بعد المطر،
أخضران على الخلفية السوداء.
عيونها تتعثّر بالمرآة، ها هي، واقفة، ما زالت (قدمين اثنتين... ألخ...).
وهناك في البعيد دخّان يتلاشى.

ج
تلك التي تنظر الى الهوّة المتّسعة، المقتربة اليها
مطلوبٌ منها أن تتشح بالسواد، وأن تقيم الطقوس للذين
سقطوا داخلها، وتجلس على الأرض وتمزّق ياقة قميصها
وتجهش بالبكاء.

وفي كلّ ليلة بعد أن ينصرف الضيوف عليها أن ترتب المكان،
أن تعيد الكراسي الى موضعها،
أن تلملم الأوراق، وأن تعدّ الطعام للذين سيأتون في الغد.

كل ليلة

أنغامـ حسيسي אנגאם חוסייסי
هداس شلومو הדס שלמה
ماكي حخامـ نئمان מכי חכם נאמן
حفتسيلت شابيرا חבצלת שפירא

אֲנִי נוֹהֶגֶת בַּכְּבִישׁ,
מוֹבִילָה יְלָדִים,
تظلم عيناي،
لا أرى الطّريق،
אֲבָל מַמְשִׁיכָה לִנְסֹעַ.
لا صوت لي، אִלֶּמֶת,
מְנַסָּה לְהַזְהִיר
אֶת בֵּיתִי,
צְעָקָה נִתְקַעַת בִּגְרוֹנִי.
יֵשׁ לִי בַּבַּיִת גּוּרֵי חֲתוּלִים
עֲצוּמֵי עֵינַיִם, יוֹנְקִים,
يبحثون عن أمّهم،
מִתּוֹךְ זְרוֹעוֹתַי נִפְרָשׂוֹת
כְּנָפַיִם
وتحتي تلال خضراء وصفراء.
כְּשֶׁאֲנִי מַנְמִיכָה עוֹף,
أرى أطفالا صغار.
אֲחָדִים אֲנִי אוֹסֶפֶת
וּלְרַבִּים אֵין לִי מָקוֹם,
אֲבוּדִים, שׁוֹלְחִים יָדַיִם לַמָּרוֹם,
يرفعون أيديهم للأعلى

מִדֵּי לַיְלָה גּוּפִי מֵטִיל עֲלֵיהֶם צֵל שָׁחֹר.

*

هالة حمودي האלה חמודי
ماكي حخامـ نئمان מכי חכם נאמן

הַקְּרוּם הַלָּבָן שֶׁל הַפִּתָּה
עַל אֶדֶן הַחַלּוֹן בִּכְפַר יַאסִיף.
בָּאוּ הַדְּרוֹרִים לְנַקֵּר אֶת עֵינֵי אֲהוּבִי,
לֹא הֵעַזְתִּי לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵינָיו,
הַכָּחֹל וְהַלָּבָן הִתְנוֹפְפוּ כְּמוֹ שְׁנֵי דְּגָלִים שֶׁאֵינָם שֶׁלִּי.

القشرة البيضاء لرغيف الخبز
على عتبة النافذة في كفر ياسيف
جاءت العصافير لنقر عيون حبيبي
لم أتجرأ على النظر في عيونه
لاح الأزرق والأبيض مثل علمين ليسا لي.

التاسع من تشرين الأوّل

نهى مطر
نوعا بريكت
هداس شلومو

بانتظار دوري للميموغرافيا في أسوتا ليف همفراتس
على شاشة التلفاز تبثّ القناة الثانية عشرة
فريق من المحللين المتحمّسين، يضخّ:
سوّوا غزّة بالأرض. فكّكوا. أطردوا.
اقضوا. امحوا. أتقوقع على ذاتي
بالزاوية اليمنى
لغرفة الاستقبال. يحين دوري
نهى، تنادي الموظّفة التقنيّة باسمي
تطلب أن أتعرّى
تضع ثديي بين لوحين
من الزجاج. تضغط عليهما بشدة
قالت: لا تتحرّكي!
أرتدي ملابسي ثانيةً
أسأل:
هل كلّ شيء على ما يرام؟!

תשעה באוקטובר

נוהא מטר
נועה ברקת
הדס שלמה

בַּתּוֹר לְמָמוֹגְרַפְיָה בְּאָסוּתָא לֵב הַמִּפְרָץ
מָסַךְ הַטֵּלֵוִיזְיָה דּוֹלֵק עַל עָרוּץ 12,
שׁוּרַת פַּרְשָׁנִים מְשֻׁלְהֶבֶת מְטִיחָה:
לְשַׁטֵּחַ אֶת עַזָּה. לְפָרֵק. לְגָרֵשׁ,
לְחַסֵּל. לִמְחֹק. אֲנִי מִתְכַּנֶּסֶת
בַּפִּנָּה הַיְּמָנִית שֶׁל
חֲדַר הַקַּבָּלָה. מַגִּיעַ תּוֹרִי.
נוֹהָא, קוֹרֵאת הַטֶּכְנָאִית בִּשְׁמִי
מְבַקֶּשֶׁת שֶׁאֶתְפַּשֵּׁט,
מַנִּיחָה אֶת הַשָּׁד בֵּין שְׁנֵי לוּחוֹת זְכוּכִית.
מוֹעֶכֶת אוֹתוֹ חָזָק.
אוֹמֶרֶת, אַל תָּזוּזִי.
אֲנִי מִתְלַבֶּשֶׁת בַּחֲזָרָה,
שׁוֹאֶלֶת:
הַכֹּל בְּסֵדֶר?

על כל אלה אני בוכה

מכי חכם נאמן

עַל כָּל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכָה, עַל רַגְלֵיהֶם הַקַּלּוֹת
שֶׁנִּכְשְׁלוּ בִּמְחוֹלוֹת, עַל שְׂעָרָם הַפִּרְאִי הָאָרֹךְ
שֶׁנִּלְכַּד בִּסְבַךְ הַשִּׂיחִים, עַל הַשֵּׁדִים, עַל הַמַּלְכּוֹדוֹת
שֶׁטָּמַן לָהֶם הַיַּעַר, עַל שָׁרְשֵׁי הַמָּוֶת הָעֲבֻתִּים
שֶׁהִתְקַשְּׁחוּ סָבִיב לְגוּפָם.

בְּכָל כּוֹכָב בַּשָּׁמַיִם טְמוּנָה פִּצְצַת דְּמָעוֹת
בְּכָל מוֹלַד יָרֵחַ טְמוּנָה אֶרֶץ הֲרֵגָה זוֹעֶקֶת
וְתַחַת שְׁמֵי פְּשָׁעִים רַבִּים וַאֲסוֹנוֹת
גּוּף נוֹלָד נוֹשֵׂא חִיּוּךְ, חָבוּק בִּגְלִימָתוֹ
הָאֲפֵלָה שֶׁל הַלַּיְלָה.

على كل هؤلاء أبكي

ماكي حاخامـ نئمان
ترجمة: نهى مطر

أذرف الدموع على،
ألأرجل الخفيفة التي تعثّرت بالرقص
وعلى شعرهم الأشعث الطويل
الذي علق بتشابك الشجيرات
وعلى الأشباح وعلى الأفخاخ
الذين نصبتهم لهم الغابة
وعلى جذور الموت الثخينة
التي تصلّبت حول أجسادهم

بكلّ كوكب في السماء تختبئ
قنبلة من الدّموع
وبكل ميلاد قمر جديد يكمن بلدُ قتلٍ يصرخ
وتحت سماء جرائم كثيرة وكوارث
هناك جسدٌ يولد يحمل ابتسامة،
ملفوفاً بعباءة الليل المظلمة

شبّاكٌ وطفلٌ

وسام حلبي

شبّاكٌ مشرّدٌ يصادفُ طفلًا مشرّدا
فكتبتُ القصيدةَ
- أعدْني إلى بيتي
- أين هو وما شكلُهُ؟
- "كلُّ ما أتذكّرُهُ
شرفةٌ تُطلُّ على الشامِ...
وكلُّ ما رأيتُهُ
مزهريّةٌ تهمسُ لعائدٍ في المساءِ
وأنا ثملٌ من عطرِها العالقِ على ستائري
فلم أتصفّحْ قطُّ غرفتي وأدراجي"
وأنتَ هل لكَ بيتٌ؟
ربّما تجاورُهُ حديقةٌ
....
نظرَ الطفلُ في الشبّاكِ..
وهو يستحضرُ
بسمةَ أمِّهِ
صورةَ جدِّهِ
ساعةَ الحائطِ
وألعابَهُ المتروكةَ في كلِّ ركنٍ
يعلمُ أنّهم هناكَ...
وفي صدرِ البيتِ تنامُ قذيفةٌ
خرجتُ للبحثِ عن أبي قالَ...

وهنا
قبلَ العناقِ الأخيرِ
سقطتِ النارُ مُجدّدًا
وجدْنا الشبّاكَ قتيلًا
أمّا الطفلُ، يشقُّ الركامَ
يلّفُهُ بستارةٍ من دمي

חלון וילד

ויסאם חלבי
תרגום: אנג'אם חוסייסי
וויסאם חלבי

חַלּוֹן תּוֹעֶה פָּגַשׁ יֶלֶד חֲסַר בַּיִת
וְהִתְנַגֵּן לוֹ שִׁיר:
- הֲשִׁיבֵנִי לְבֵיתִי
- אַיֵּה וְאֵיךְ הוּא נִרְאֶה?
- כָּל שֶׁעוֹלֶה בְּזִכְרוֹנִי, מִרְפֶּסֶת הַפּוֹנָה לְאֶרֶץ "אַ־שַּׁאם"
וַאֲגַרְטָל הַלּוֹחֵשׁ לְמִי שֶׁשָּׁב בִּשְׁעַת עַרְבַּיִם...
שִׁכּוֹר אֲנִי מֵהַנִּיחוֹחַ הַמִּתְנוֹסֵס עַל וִילוֹנוֹתַי,
זְמַן רַב חָלַף מֵאָז הִתְבּוֹנַנְתִּי בַּחֲדָרַי וּבִמְגֵרוֹתַי...
וְאַתָּה, יֵשׁ לְךָ בַּיִת?
אוּלַי מַקִּיפָה אוֹתוֹ גִּנָּה?

בָּהָה הַיֶּלֶד בַּחַלּוֹן,
וְנִזְכַּר בְּחִיּוּכָהּ שֶׁל אִמּוֹ,
בִּדְיוֹקָנוֹ שֶׁל סָבוֹ,
בִּשְׁעוֹן הַמְּטוּטֶלֶת שֶׁעַל הַקִּיר,
בְּצַעֲצוּעָיו הַפְּזוּרִים בְּכָל פִּנָּה,
הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵם שָׁם.

בְּלֵב הַבַּיִת מְהַדְהֶדֶת פְּצָצָה.

יָצָאתִי לְחַפֵּשׂ אֶת אָבִי, לָחַשׁ,
וְלִפְנֵי הַחִבּוּק הָאַחֲרוֹן
הָאֵשׁ פָּרְצָה שׁוּב.

מָצָאנוּ אֶת הַחַלּוֹן מֵת.
וְהַיֶּלֶד שָׁלַף
מִבֵּין הַהֲרִיסוֹת
וִילוֹן וְעָטַף
אֶת שְׂרִידֵי הַחַלּוֹן וְטִפּוֹת דָּמִי.

*

هالة حمودي

كان يسرح أحيانا
بأفكاره الدموية التي تنثال على خياله...

ماذا لو نقص السبعة مليار واحداً...
كم يبدو هذا الواحد ضئيلا..
كأنه لا شيء..

هذا الصفر..
بداخله عالم أكبر..
من سبعة مليار..

*

האלה חמודי
תרגום: אילן שיינפלד
והאלה חמודי

מֵעֵת לְעֵת הָיוּ שׁוֹתְתוֹת
מַחְשְׁבוֹתָיו בְּדִמְיוֹנוֹ –

מָה יִהְיֶה אִם יִפְחַת אֶחָד
מִשִּׁבְעָה מִילְיַארְד אָדָם,
כְּמוֹ הָיָה – וְגָז, וְנֶעֱלַם.

בְּתוֹכוֹ, אוֹתוֹ חֲדַל אִישִׁים
הוּא עוֹלָם וּמְלוֹאוֹ.
גָּדוֹל יוֹתֵר מִכְּלַל כָּל הָאָדָם.

מעגל

מיכל ליבנה

"המקום הגאומטרי של כל הנקודות במישור
שמרחקן מהמרכז קבוע"

קוֹנְפְלִיקְטִים נֶעֱלָמִים
כְּשֶׁמַּסְכִּימִים לְהִסְתּוֹבֵב
סְבִיב הַבּוֹר וּלְהַבִּיט בּוֹ
מִכָּל נְקֻדָּה בַּהֶקֵּף.

כְּשֶׁהַזְּמַן שֶׁנֶּעֱצַר בָּא וְעוֹטֵף
פְּנִים וְחוּץ, אֵינוֹ חוֹצֵץ.

כְּשֶׁנֶּאֱסָף מַסְפִּיק אֹמֶץ
כְּדֵי לָרֶדֶת לְעֹמֶק מָה שֶׁנִּפְעַר,
כְּשֶׁכָּל מָה שֶׁחָשַׁבְנוּ אֱמֶת
הִתְמוֹטֵט.

שָׁם לְמַטָּה אֶפְשָׁר
שֶׁיִּהְיוּ נְחָשִׁים וַעֲקְרַבִּים,
אוֹ אוּלַי
מַיִם מְשִׁיבֵי חַיִּים.

دائرة

ميخال ليفني
ترجمة: راجي بطحيش

"الشكل الهندسي لجميع النقاط في المسطح
حيث تكون المسافة من المركز ثابتة "

تختفي الصراعات
عندما نتوافق على الدوران
حول الحفرة والنظر إليها
من أي نقطة في الدائرة.

عندما يأتي الوقت الذي توقف
ويعانق الداخل والخارج، لا يقسمهم.
عندما نستجمع ما يكفي من الشجاعة
لكي ننزل إلى عمق ما انفغر،
حيث كل ما اعتقدناه صحيحا
انهار.

في الأسفل قد تكون
ثعابين وعقارب
أو ربما
مياه واهبة للحياة.

בְּכוּר

תירז לאקאדני
מיכל ליבנה

אֲנִי לֹא מַאֲמִינָה בִּלְחָשִׁים
וּבְכָל זֹאת הָלַכְתִּי לִמְכַשֵּׁפָה.
הִיא נָתְנָה לִי קָמֵעַ לִשְׁמֹר
קָרוֹב לָעוֹר לְמֶשֶׁךְ שָׁבוּעַ,
וּבְכּוּר לִשְׂרֹף בְּכָל יוֹם רְבִיעִי
נֶגֶד כָּל עַיִן רָעָה, לַהֲגַנָּה
מֵהָעוֹלָם שֶׁיָּצָא מִדַּעְתּוֹ
עוֹד לִפְנֵי הַמִּלְחָמָה.

הַקָּמֵעַ אָבַד אֲבָל אֶתְמוֹל
הִבְעַרְתִּי בַּבַּיִת בְּכּוּר וְהִנֵּה
הַבֹּקֶר הַפְסָקַת אֵשׁ.
מְכַשֵּׁפָה שְׁנִיָּה אָמְרָה שֶׁבִּכְלָל
אֵין לִי צֹרֶךְ בִּקְמֵעוֹת,
שֶׁאֲנִי יְכוֹלָה לְהָשִׁיב עוֹלָם
בְּעַצְמִי לְסִדְרוֹ.

אֲנִי לֹא מַאֲמִינָה לָהּ וּבְכָל זֹאת
לוֹקַחַת גַּפְרוּר, מַצִּיתָה
וְלוֹחֶשֶׁת.

بخور

تيريز لادقاني
ميخال ليفني

لا أومن بالسحر...
لكني ذهبت لساحرة.
أعطتني حجابا..
احتفظ به قريبا من جلدي.
اسبوعا كاملا..
وبخورًا أحرقه كل يوم أربعاء...
ليحميني من كل عين..
ليحميني من العالم الذي أصيب بالجنون
حتى ما قبل الحرب.

ضاع الحجاب..
لكني أحرقت البخور في بيتي ليلة أمس...
في الصباح وقف إطلاق نار...
وهدأ الجنون...
ساحرة أخرى قالت
أني عامةً
لست بحاجة لحجابات...
لدي القدرة لأعيد العالم بأكمله...
لمساره...

لا أصدقها ومع ذلك
آخذ عود ثقاب، أشعله
وأتمتم.

עת בריחה
عند الهروب

מולדת

הדס שלמה

כְּשֶׁבָּנִינוּ בַּיִת
שִׁטַּחְנוּ אֶת הַחֶלְקָה
עִם אַדְמַת מִלּוּי שֶׁנִּלְקְחָה
מֵהֶהָרִים סָבִיב. בְּתוֹכָהּ שְׂרִידֵי כְּפָרִים עַרְבִיִּים
וְיִשּׁוּבִים יְהוּדִיִּים מִימֵי הַמִּשְׁנָה.
אַחֲרֵי חֹדֶשׁ הֵחֵלּוּ לִפְרֹץ מִתּוֹכָהּ שִׂיחֵי עַגְבָנִיּוֹת,
פִּרְחֵי סַבְיוֹן, עִשְׂבֵי רִיגְ'לֶה וְעֵץ תְּאֵנִים יְרֻקּוֹת בָּלָדִי.
מִי עוֹד קָרָא לָהּ מוֹלַדְתִּי?
עַד הַיּוֹם, גַּם כְּשֶׁבֵּיתִי מֻנָּח עָלֶיהָ
אֲנִי מַמְשִׁיכָה לִרְאוֹת אוֹתָהּ כָּךְ,
רַכָּה וּשְׁחֹרָה, עוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם
מֻחְזֶקֶת כִּבַת עֲרֻבָּה בְּכַפּוֹ הַצְּהֻבָּה שֶׁל הַשּׁוֹפֶל,
נִשְׁפֶּכֶת אֶל גִּנָּתִי, מֻקֶּפֶת חוֹמָה,
אַךְ אֵין לָהּ בַּיִת.

وطن

هداس شلومو
ترجمة أنغامـ حسيسي

عندما شيّدنا بيتنا
سويّنا المنطقة من حوله
مع تربة جديدة
أخذناها من الجبال المحاذية
تحمل بين ذرّاتها بقايا قرى عربيّة وبلدات يهوديّة من فترة
المشناة
بعد مضي شهر بدأت تنبثقّ منها شتلات البندورة
وزهور الاقحوان
الفرفحينة
وشجرة تين بلديّة خضراء
من ذا الذي يطلق عليها موطني؟ وطن؟
حتى هذا الحين ومنزلي يقطن فوقها
لا زلت أراها هشّة سوداء
تنتقل من مكان لمكان
تُحتَّجزُ كرهينة في كفّة الجرّافة الصّفراء
تنساب إلى حديقتي
المسيّجة
لكنّها لا تملك بيتا.

عند الهروب

نهى مطر

عند الهروب
أتدثّر بشال يغطيني
يحميني من صقيع الحدث
أضع ساعتي على معصمي
كي أرصد الزمن
أخبئ مفتاح بيتي في صدري
لأحميه من الضياع
وأحمّل على قرص عقلي المدمّج
الذكريات وصور الأحبة
آخذ معي فرص النجاة، لا الهرب
أقبع في الزاوية أنتظر...
بإصرار سأبقى حيث أنا
لا أريد للمأساة أن تتكرر

עת בריחה

נוהא מטר
תרגום: נועה ברקת
ונוהא מטר

אֲנִי מִתְעַטֶּפֶת בְּצָעִיף
מִתְגּוֹנֶנֶת מֵהַקֹּר שֶׁל מָה שֶׁקּוֹרֶה.
עוֹנֶדֶת אֶת שְׁעוֹנִי
כְּדֵי לְחַשֵּׁב אֶת הַזְּמַן.
מַחְבִּיאָה אֶת מַפְתֵּחַ בֵּיתִי קָרוֹב לַלֵּב
שׁוֹמֶרֶת עָלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאבַד.
מַעֲלָה לְכַרְטִיס הַזִּכָּרוֹן שֶׁבְּרֹאשִׁי
אֶת כָּל זִכְרוֹנוֹתַי וּתְמוּנוֹת אֲהוּבַי,
אוּלַי יֵשׁ לִי עוֹד סִכּוּי לְהִנָּצֵל.
מִתְעַקֶּשֶׁת לְהִנָּטַע בִּמְקוֹמִי
בַּפִּנָּה, מְיַחֶלֶת
שֶׁהָאָסוֹן לֹא יַחֲזֹר עַל עַצְמוֹ.

כשהאסון יבוא

עלמה גניהר

אֶאֱרֹז בְּחָפְזָה צְרוֹר וּבוֹ רַק שִׁכְחָה
קַלָּה מֵעָשָׁן
וְאָרוּץ.

לֹא אֶתְגַּעְגֵּעַ לְעִירִי הַבּוֹעֶרֶת,
לֹא אַכִּיר אֶת פְּנֵי הַמֵּתִים שֶׁנִּקְבְּרוּ בְּצַד הַדֶּרֶךְ,
לֹא אֶחְלֹם עַל בֵּיתִי,
עַל יְלָדַי הַגּוֹוְעִים שֶׁלֹּא אֲחַבֵּק,
עַל הַקֶּמֶט בְּמִצְחוֹ שֶׁל אֲהוּבִי הַצּוֹחֵק,
עַל עַצְמִי שֶׁהָיִיתִי.
לֹא אֲסוֹבֵב רֹאשִׁי לְאָחוֹר.
כָּךְ לֹא אֶזְכֹּר לְעוֹלָם
אֶת הַכְּאֵב.

عندما تحلّ المصيبة

عالما جنيهار
ترجمة: نهى مطر

بسرعةٍ ألملم بقجةً أضع فيها النسيان
خفيف كالدخان
لأجري.

لن أشتاق لمدينتي المحترقة،
لن أتعرف على وجوه الموتى المدفونين على قارعة الطريق،
لن أحلم ببيتي،
بأطفالي المحتضرين الذين لن أحتضنهم،
بالتجاعيد في جبين حبيبي الضاحك،
بنفسي التي كنت.
لن أدير رأسي إلى الوراء.
هكذا لن أتذكر أبداً
الألم.

אַתֶּם רוֹצִים לְהִפָּלֵט מִכָּאן, אָז הִפָּלְטוּ כִּרְצוֹנְכֶם.
אַל תְּנַסּוּ לְהוֹצִיא מִמֶּנִּי קָטָלוֹג חֲפָצִים שֶׁל
הֲגִירָה לְעֵת אָסוֹן, כִּי אֲנִי מְסָרֵב אֲפִלּוּ
לְדַמְיֵן אֶת זֶה, וְלֹא אֵלֵךְ מִכָּאן
לְשׁוּם מָקוֹם אַחֵר.

אֲנִי לֹא יָכוֹל לָקַחַת אִתִּי אֶת אַדְמָתִי,
וְלֹא יָכוֹל לָקַחַת אֶת מֵתַי, אֶת אֲהוּבַי,
אֶת הַמְּקוֹמוֹת שֶׁשָּׁכַבְתִּי עִמָּם בָּהֶם,
וְאָהַבְתִּי אוֹתָם בָּהֶם, וְאִבַּדְתִּי אוֹתָם בָּהֶם
וְהִתְאַבַּלְתִּי בָּהֶם עַל לֶכְתָּם.

אֲנִי לֹא יָכֹל לְפָרֵט, לְפָרֵק וּלְצַמְצֵם אֶת קִיּוּמִי
לִתְכוּלָתוֹ שֶׁל תִּיק, וַאֲנִי גַּם לֹא רוֹצֶה בָּזֶה.
אֲנִי צוֹבֵר חֲפָצִים, סְפָרִים וְזִכְרוֹנוֹת בְּדִיּוּק
לְצֹרֶךְ זֶה, כְּדֵי לְהֵעָגֵן בָּאֲדָמָה הַזֹּאת,
לְהִקָּשֵׁר אֵלֶיהָ בַּעֲבוֹתוֹת הַחֹמֶר וְהַלֵּב,
כְּדֵי שֶׁאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ אֵי פַּעַם
שֶׁיֵּרָאֵנִי נָע וָנָד מִכָּאן, כְּמוֹ אָבִי, אִמִּי,
סָבַי וְסַבְתוֹתַי, עֲטוּפִים בִּמְעִילִים,
בִּצְעִיפִים, בְּמִטְפָּחוֹת וּבְכוֹבָעִים,

הוֹלְכִים בַּכְּפוֹר הַכָּבֵד בְּצַעֲדוֹת הַמָּוֶת
מֵעֲיָרָתָם בְּאוּקְרָאִינָה עַד לְגֶטוֹ מוֹגִילֶב
שָׁם נִגְּפוּ יַלְדֵיהֶם מִקֹּר וּמֵרָעָב.
לֹא רַבּוֹתַי. לֹא אֶצְלִי.

فشل التعاطف

إيلان شينفيلد
ترجمة: أنغام حسيسي

أترغبون بالمغادرة؟ غادروا كما تشتهون
عبثًا ستكون محاولاتكم
تلك المحاولات البائسة بالحصول منّي على قائمة بالحاجيّات
لحين وقوع الكارثة
أرفض جملة وتفصيلًا تخيّل هذا
لن أغادر مكاني هنا لأيّ بقعة في الارض.

أن أحمل أرضي معي
ليس بمقدوري
لا موتاي ولا أحبّتي
الأماكن التي ضاجعتهم فيها
وأحببتهم فيها، وفقدتهم فيها
وحزنت لفراقهم فيها.

لا أرغبُ بتجزئة وجودي
وفقًا لمحتويات الحقيبة
أكدّسُ الأشياء والكتب والذكريات بمنتهى الدّقّة
لهذا الهدف بالذّات، حتّى أرمي مرساتي في هذه الأرض،
وأثبّتها بسمّاكة الأرض والقلب،
حتى لا يخيّل لأحدهم أن يحسبني متنقلًا رحّالًا مثل أبي وأمّي وأجدادي
متدثّرين بمعاطفهم، بشالاتهم وقبعاتهم

يسيرون في الزّمهرير في مسيرة الموت
من مدينتهم في أوكرانيا إلى "الجيتو" في موغيليف
حيث استسلم أطفالهم للبرد والجوع
لا يا سادتي، أستميحكم عذرًا، ليس انا من يفعل هذا.

عزف على
מנגינת הארגול
الارغول

الأرغول

نهى مطر

في يوم ربيعيً بين الحقول
أجول بنظري، بين العشب الأخضر
وبين شقائق النعمان
صوتٌ من البعيد يقترب
لحنٌ جميلٌ حنون...
إنّه عزف على الأرغول!!
وأرى في البعيد البعيد.. غزالاً،
يقفز بفرحٍ وخفّة على العشب الأخضر
يتقدّم صوبي رويداً رويداً ، يرمقني...
زرقة عينيه، تجعلني أهيم...
وأمامي يتحوّل الغزال الى فارس مغوار
ممشوق القامة، جبّار
قويّ البدن متين، يحمل بدل السيف أُرْغولاً بيده
ويعزفُ لحناً ساحراً تحنّ له القلوب
فيتمايل العشب تحت وَطْءِ قدميه
ويتثنّى خصري انسياباً
يقترب منّي أكثر وأكثر،
أميّز جماله!
هذا سيدي الغزال أمامي منتصباً!!

يرمقني بنظرة حنون ويقول لي:
دينٌ عليّ أن أُسْمِعَك
عزفي على الأُرغول،
نغماً من نغمات السماء، لحناً
سَرَقَتْه منّي النكبة،
وها أنا أعيده لك،
منّي هديّة!

הארגול
נוהא מטר

בְּיוֹם אֲבִיבִי, בֵּין הַשָּׂדוֹת
מַבִּיטָה סְבִיבִי, בֵּין הָעֵשֶׂב הַיָּרֹק
וְהַכַּלָּנִיּוֹת,
קוֹל מַגִּיעַ מֵרָחוֹק, מִתְקָרֵב
מַנְגִּינָה רַכָּה...
זוֹהִי נְגִינַת הָאַרְגּוּל.
רוֹאָה אֲנִי בָּאֹפֶק אַיָּל
מְקַפֵּץ לוֹ בְּשִׂמְחָה וְקַלִּילוּת בֵּין הָעֲשָׂבִים
מִתְקָרֵב אֵלַי אַט אַט, מַבִּיט בִּי,
כְּחֹל עֵינָיו מַפְעִים בִּי אַהֲבָה.
אֶל מוּל עֵינַי הָאַיָּל מִשְׁתַּנֶּה
לְאַבִּיר מִשְׂכְמוֹ וָמַעְלָה,
קוֹמָתוֹ גְּבוֹהָה, חָזוּתוֹ מַלְכוּתִית,
גּוּפוֹ מוּצָק, בְּיָדוֹ נוֹשֵׂא, לֹא חֶרֶב, אַרְגּוּל!
מְנַגֵּן לַחַן רַךְ
הָעֵשֶׂב תַּחַת רַגְלָיו מִתְנַדְנֵד לְאִטּוֹ,
וּמָתְנַי מִתְנוֹעֲעִים בְּרַכּוּת...
הוּא מִתְקָרֵב אֵלַי פֶּסַע אַחַר פֶּסַע,
אֲנִי מְזַהָה אֶת יָפְיוֹ.
זֶהוּ סָבִי, אַלְגַּזְאל, נִצָּב לְפָנַי.

מַבִּיט בִּי בְּמַבָּט רָחוּם וְאוֹמֵר:
מְצֻוֶּה אֲנִי לְהַשְׁמִיעַ לָךְ
אֶת נְגִינָתִי עַל הָאַרְגּוּל
לַחַן מִמַּנְגִּינָה שְׁמֵימִית,
שֶׁנִּגְנְבָה מִמֶּנִּי בִּזְמַן הַנַּכְּבָּה,
וְהִנֵּה, אֲנִי מֵשִׁיב אוֹתָהּ אֵלַיִךְ –
מַתָּנָה.

סדום שלנו

נועה ברקת

כָּאן נֶהֶפְּכָה
כִּכַּר הָעִיר מִיזוֹטְשׁ
נֶחְרְצוּ פָּנֶיהָ.
אָנוּ שָׁבוֹת לִמְצֹא אֶת הַבַּיִת,
אֶת שְׁנֵי כַּדֵּי הַזָּהָב שֶׁסַּבָּא טָמַן מִתַּחְתָּיו.
אִמָּא אוֹמֶרֶת:
כָּאן עָמְדָה הַחֲנוּת;
כָּאן הָיָה אֲגַם;
עֵץ הַתַּפּוּחַ פָּרַח.
הַבַּיִת בְּוַדַּאי נִמְצָא מֵעֵבֶר לַפִּנָּה.
נִדְמֶה שֶׁסַּבָּא עוֹמֵד כָּאן עֲדַיִן
מַלְבִּישׁ לִילָדָיו מְעִילִים בְּיוֹם קַיִץ
וְשָׂם בְּכִיסֵיהֶם שֶׁלֹּא יֶחְסַר
הוּא בֶּן גִּילִי וּכְבָר עָלָיו לְצַוּוֹת:
הִמָּלְטוּ, אַל תַּעַמְדוּ בַּכִּכָּר, אַל תִּשְׁכְּחוּ דָּבָר.
יָדוֹ מֻנַּחַת עַל כִּתְפֵי בְּנוֹתָיו וְנֶכְדּוֹתָיו
זֶלִיג, אֲנִי פּוֹנָה אֵלָיו, אֲנַחְנוּ אֲנָשִׁים מְבֻגָּרִים
אִמָּא נִשְׁאֲרָה יַלְדָּה
הִיא לֹא יְכוֹלָה לִשְׁכֹּחַ
חַיִּים שְׁלֵמִים
אֶפְשָׁר לְהָנִיחַ?
אִמָּא אוֹמֶרֶת: הָיָה לָנוּ עֵץ דֻּבְדְּבָנִים בֶּחָצֵר
אוּלַי מֵעֵבֶר לַפִּנָּה הַזּוֹ?
אֲנִי אוֹמֶרֶת אוּלַי הַבַּיִת אֵינֶנּוּ אוּלַי
הוּא טָמוּן בְּכִיס מְעִילִי.

מתוך **שומרת לילה**, הוצאת מקום לשירה, 2017.

سدومنا

نوعا بريكت
ترجمة: نهى مطر

هنا تحوّلت
ساحة مدينة ميزوتْش
تجهّمّ وجهُها.
عدنا لنبحث عن البيت،
عن جرّتي ذهبٍ خبأهما جدّي تحته،
تقول أمّي:
هنا كان الحانوت
هنا كانت البحيرة؛
أزهرت شجرة التفاح
لا بدّ أنّ البيت كان في تلك الزاوية
يتهيّأ لنا أنّ جدّي لا يزال واقفاً هنا
يُلْبِسُ أولاده معاطفاً في أيّام الصيف
ويضع بجيوبهم، كي لا يحتاجوا
هو في مثل عمري وعليه أن يأمر:
اهربوا، لا تقفوا في الساحة، لا تنسوا شيئاً.
يدُهُ موضوعةٌ على أكتاف بناته وحفيداته
زليغ، أتوجّه إليه، نحن أناس بالغون
أمّي بقيت طفلة
هي لا تستطيع أن تنسى
حياةً كاملة
هل يمكن أن تترك الأمر؟
تقول أمّي: كانت عندنا شجرة كرز في الساحة
ربّما وراء تلك الزاوية،
أقول، ربما البيت غير موجودٍ، ربما
هو مخبّأ في جيب معطفي.

צימוקים ושקדים עמרי זיידנברג

בְּיַלְדוּתוֹ קִבֵּל אָבִי מַכּוֹת מִיַּלְדֵי הַשְּׁכוּנָה
שֶׁלֹּא סָלְחוּ עַל שֶׁהֵעֵז לִהְיוֹת פּוֹלָנִי עִם מִטְפַּחַת
תְּחוּבָה בִּרְצוּעַת הַשָּׁעוֹן.
פַּעַם אַחַר פַּעַם הֵם הִכְשִׁילוּ וּבָרְחוּ,
מוֹתִירִים אוֹתוֹ
לָקוּם וְלָשׁוּב, מוּבָס, מְטַפְטֵף דָּם וְשִׁבְרֵי זְכוּכִית
כָּל הַדֶּרֶךְ הַבַּיְתָה,
שָׁם הִמְתִּינוּ
מִצְטַמְּקִים זוּג הַנִּיצוֹלִים.

מתוך **הדר**, הוצאת עיתון 77, 2017.

زبيب ولوز عمري زايدنبرج
ترجمة: راجي بطحيش

عندما كان طفلاً، تعرض والدي للضرب على أيدي أطفال
الحي
لم يغفروا له جرأته على أن يكون بولنديًا بمنديل
مدسوس في حزام الساعة.
مرة بعد مرة فشلوا وهربوا،
تاركينه
ينهض ويعود مهزومًا، يقطر دمًا وزجاجًا مكسورًا طوال
طريقه إلى البيت،
هناك انتظروه
مكومين.. زوج الناجين.

جدتي وردة

تيريز لادقاني

جدتي وردة لبست الكوفية والعقال
وبلباس زوجها تنكرت
بالليل خرجت سرا
لتحذر الخواجة يني يني
المتهم بالخيانة
استطاعت انقاذ
وبقي رئيسا لمجلس لكفرياسيف
ثلاثة عقود متتالية
هو حكيم ومثقف
استطاع الحفاظ على اهالي
واراضي كفرياسيف وقت النكبة
قاد الجبهة الشعبية ضد الحكم العسكري
أمامي الان الالاف من الخيم
برد وعواصف رعدية
اطفال يتوسلون لرغيف خبز
اين خواجة يني!
اين جدتي وردة!

סבתא ורדה

תירז לאדקאני

עוֹטָה עַל רֹאשָׁהּ
כּוּפִיָּה וְעַקַאל,
בְּבִגְדֵי בַּעֲלָהּ,
חוֹמֶקֶת לְעֵת לַיִל
לְהַזְהִיר אֶת חַ'וַאגַ'ה יַנִּי יַנִּי,
הֶחָשׁוּד כְּבוֹגֵד.
הוּא נִצַּל,
הוּא נִשְׁאַר רֹאשׁ הַמּוֹעֲצָה הַנִּבְחָר
שֶׁל כְּפַר יַאסִיף.
שְׁלוֹשָׁה עֲשׂוֹרִים תְּמִימִים
יַנִּי יַנִּי מַשְׂכִּיל
לִשְׁמֹר עַל תּוֹשָׁבֵי הַכְּפָר
וְאַדְמוֹתָיו בַּנַּכְּבָּה,
לְהַנְהִיג אֶת הַחֲזִית הָעֲמָמִית
נֶגֶד הַמִּמְשָׁל הַצְּבָאִי.

עַכְשָׁו אַלְפֵי אֹהָלִים מוּלִי.
קֹר, סוּפוֹת רְעָמִים,
יְלָדִים מִתְחַנְּנִים לִפְרוּסַת לֶחֶם.
אֵיפֹה חַ'וַאגַ'ה יַנִּי יַנִּי?
אֵיפֹה סָבְתָא וַרְדָּה?

أمانة

أنغام حسيسي

*

" نخرج من بيوتنا محمّلين على الأكتاف"!!
صرّح جدّي بأعلى صوته،
جدّي الذي ذاق طعم التّهجير،
حين فرّ هاربا من ثأرٍ يطارده،
صرخ قائلًا:" انّ المؤمن لا يلدغ من جحر مرّتين"!!
جدّي كان ذكيّا بالفطرة،
من هذا المنطلق،
وطّد علاقته مع آبا حوشي،
بحضور وجهاء الطائفة،
أُبرم اتفاق ينصّ على بقاء سكان الدّالية وعسفيا في بيوتهم،
معزّزين مكرّمين.
صدى البشرى انتشر في ارجاء البلاد،
ردّدت صداها الجبال.
ظلال جبل الكرمل،
شفعت لعرب البلاد
عرب الـ48.

*

غادرتُ
آخذةً معي وصيّة جدّتي
وظلّ أبي
ينساب اليّ صوتها من البعيد
يردّده صدى السّنين
"يا بنيّتي حذار ثمّ حذار من الذّئب"
يلوح خيال أبي في الأفق
يعاود الهروب
ثمّ يرجعُ
أتشبثُ به
أحاول سدًى أن ألمسه
ينساب كالسّراب
ويمضي!
ظلّ أبي
صوتُ جدّتي
وصيّتها لي
احملهما في جعبتي
في كلّ خطوة من خطواتي
رسالة
أمانة
للذين يأتون من بعدي!

פיקדון

אנגאם חוסייסי

*

"אֲנַחְנוּ יוֹצְאִים מֵהַבָּתִּים שֶׁלָּנוּ רַק בָּאֲרוֹנוֹת!"
הִכְרִיז סַבָּא שֶׁלִּי.
הוּא כְּבָר יָדַע אֶת טַעַם הָעֲקִירָה מִבֵּיתוֹ,
כְּשֶׁבָּרַח מֵאֵימַת נִקְמַת דָּם,
מִי שֶׁנִּכְוָה בְּרוֹתְחִין נִזְהָר בְּצוֹנְנִין",
סָבִי הָיָה אָדָם חָכָם.
הוּא הִזְמִין אָז לְבֵיתוֹ אֶת אַבָּא חוּשִׁי,
וְעוֹד מְכֻבָּדִים דְּרוּזִים מֵהַגָּלִיל.
הֻסְכַּם נֶחְתַּם:
תּוֹשָׁבֵי דַּלְיָה וְעוּסְפִיָּה יִשָּׁאֲרוּ בְּבָתֵּיהֶם,
וְלֹא יְאֻנֶּה לָהֶם רַע.
שֵׁמַע הַבְּשׂוֹרָה פָּרַח בָּאָרֶץ,
צֵל הַכַּרְמֶל הַגָּדוֹל
חָסָה עַל עַרְבִיֵּי תָּשָׁ"ח.

*

עָזַבְתִּי.
בְּאַמְתַּחְתִּי צַוָּאָתָהּ שֶׁל סָבָתִי,
צִלּוֹ שֶׁל אָבִי.
קוֹלָהּ שֶׁל סָבָתִי מַגִּיעַ מֵרָחוֹק
מְהַדְהֵד בְּשָׁנִים:
"בָּתֵּי הִזָּהֲרִי מֵהַזְּאֵב"!
צִלּוֹ שֶׁל אָבִי נִרְאֶה בָּאֹפֶק,
שׁוּב הוּא נֶעֱלָם
וְחוֹזֵר חָלִילָה.
נֶאֱחֶזֶת בִּדְמוּתוֹ
מְנַסָּה לַשָּׁוְא לָגַעַת בּוֹ.
שׁוּב דְּמוּתוֹ מִתַעְתַּעַת בִּי
מַמְשִׁיךְ בִּמְנוּסָתוֹ אֶל הֲלֹא נוֹדָע

צִלּוֹ שֶׁל אָבִי,
קוֹלָהּ שֶׁל סָבָתִי,
אֶת שְׁנֵיהֶם אֲנִי נוֹשֵׂאת עָמֹק בְּתוֹכִי
בְּכָל פֶּסַע וּבְכָל שַׁעַל
פִּקָּדוֹן
לְאֵלֶּה שֶׁיָּבוֹאוּ אַחֲרַי.

باقٍ في حيفا [1]

דותן ברום

לָמוּת כְּמוֹ חַבִּיבִּי – לְמָחֳרַת הַחַג,
אַחֲרֵי שֶׁהַדְּגָלִים קֻפְּלוּ אֶל הָאָרוֹן.
לִחְיוֹת בְּמַאֲבָק, אֲבָל לָמוּת כְּמוֹ דַּג
הַסַּלְמוֹן הַחוֹזֵר אֶל מַפְּלֵי הַזִּכָּרוֹן.

לָמוּת כְּמוֹ חַבִּיבִּי, לָמוּת מַמָּשׁ בַּסּוֹף.
מִתּוֹךְ עֲשַׁן סִיגַרְיוֹת לְהִשְׁתַּדֵּל לַחְשֹׂף
אֶת מָה שֶׁלֹּא אָמַרְתָּ, אוֹ לֹא אָמַרְתָּ טוֹב.
לִמְשֹׁךְ אֶת פְּתִיל הַזְּמַן הַזֶּה כָּל עוֹד אֶפְשָׁר לִכְתֹּב.

לָמוּת כְּמוֹ חַבִּיבִּי, עִם רוּחַ בַּשָּׂפָם.
לִזְכֹּר שֶׁמֵּהַוְּרִיד פּוֹרַחַת כַּלָּנִית.
לִצְחֹק לְנִינוֹתֶיךָ־שֶׁבְּכֹחַ, וּלְהַגִּיד:
אַחֲרֵי כִּכְלוֹת הַכֹּל –
נִשְׁאַרְתִּי בְּחֵיפָה.

1 "נשאר בחיפה" – הכתובת שבחר הסופר הפלסטיני וחבר הכנסת מטעם המפלגה הקומוניסטית, אמיל חביבי, לחקוק על מצבתו.

מתוך **עור שני**, הוצאת פרדס, 2021.

باقٍ في حيفا [1]

دوتان برومـ
ترجمة: نهى مطر

أن تموت مثل حبيبي- في اليوم التالي للعيد
بعد أن طُوِيت الأعلام في الخزانة.
أن تعيش في نضال، لكن أن تموت كسمكة
السلمون العائدة الى شلالات الذاكرة.

أن تموت مثل حبيبي، هو أن تموت حقيقةً في النهاية.
أن تحاول عبر دخّان السجائر أن تكشف
عن كلامك المستور، أو الذي لم تفصح عنه جيّداً
وأن تمطّ فتيل هذا الزّمن، طالما بإمكانك الكتابة.

أن تموت مثل حبيبي، وروحك في شاربيك.
أن تتذكّر أنّه من الوريد تنبت شقائق النعمان.
أن تضحك لحفيداتك- المفترضات، قائلاً:
في نهاية المطاف- بقيتُ في حيفا

1 "باقٍ في حيفا" – العنوان الذي اختاره الكاتب الفلسطيني وعضو الكنيست عن الحزب الشيوعي، إميل حبيبي، لنقشه على شاهد قبره.

ستيلا مارس

وسام حلبي

على جانبي مطلع ستيلا مارس
سرو..يطل على نوافذ مستشفى رمبام.
نعم هنا...في الداخل.
ومن الجهة الأخرى لا شرفات
للهواء الطالع من البحر.
تأخذني حمامتان..تتسابقان الآن
بين بنايات العناية المشددة لمرضى السرطان
إلى المنحدر......
هناك خضر يشفع
فلن نصير غدا..ذكريات
نتألم عند استرجاعها.
تخيلتنا نصعد المكان المعد للمدخنين.
نتأمل اخضرار الكرمل
ونسأل لما تصير السماء زرقاء.
وبين تأمل وسؤال...
حزن عميق..يولد الزفرات...نجمات.
يولد للتو فرحة من حولنا
بخروج قريبهم للمرحاض
امتلأن كليتاه بالبول
هللوا مسرعين...
معافى بإذن الله.
وحدنا بقينا
أنا وأنتِ.. ننتظر
خروجكِ إلي..ننتظر
ننتظر خروج الله
إلى قصائد تنتظر
اخضرار الكرمل وزرقة السماء.

סטלה מאריס

ויסאם חלבי
תרגום: מיכל ליבנה וויסאם חלבי

מִשְּׁנֵי צִדֵּי הָעֲלִיָּה לִסְטֵלָה מָארִיס
עֲצֵי בְּרוֹשׁ מַשְׁקִיפִים עַל חַלּוֹנוֹת בֵּית הַחוֹלִים רַמְבָּ"ם.
כֵּן, אֲנַחְנוּ פֹּה, בִּפְנִים. וּמֵהָעֵבֶר הָאַחֵר אֵין מִרְפָּסוֹת
הַפְּתוּחוֹת לָאֲוִיר הָעוֹלֶה מִן הַיָּם.
זוּג יוֹנִים נוֹשְׂאוֹת אוֹתִי עַכְשָׁו
מִבֵּין בִּנְיְנֵי מַחְלֶקֶת טִפּוּל נִמְרָץ לְחוֹלֵי סַרְטָן
לְכִוּוּן הַמִּדְרוֹן בּוֹ נָסוּךְ כּוֹחוֹ הַמְּרַפֵּא שֶׁל אֶל־חַאדֶר.
בּוֹאִי לֹא נֵהָפֵךְ לְזִכְרוֹנוֹת מַכְאִיבִים.
אֲנִי מְדַמְיֵן אֶת שְׁנֵינוּ עוֹלִים
לְפִנַּת הָעִשּׁוּן, מִשְׁתּוֹקְקִים
אֶל יֹרֶק הַכַּרְמֶל, שׁוֹאֲלִים
אֶת עֲתִידֵנוּ מֵהַשָּׁמַיִם הַכְּחֻלִּים.
עִצְבּוֹנֵנוּ הֶעָמֹק, בֵּין הִתְבּוֹנְנוּת וּתְהִיָּה,
מוֹלִיד אֶת נְשִׁיפַת הַכּוֹכָבִים, אֶת שִׂמְחַת הָאֲנָשִׁים
סְבִיבֵנוּ, בִּקְרוֹבָם הַיּוֹצֵא לְרוֹקֵן אֶת כִּלְיוֹתָיו מִשֶּׁתֶן –
הַשֶּׁבַח לָאֵל, הוּא מַחֲלִים!
וּשְׁנֵינוּ נִשְׁאַרְנוּ, אַתְּ וַאֲנִי, מַמְתִּינִים
לִיצִיאָתֵךְ אֵלַי, מַמְתִּינִים
לִיצִיאַת אֱלֹהִים אֶל הַשִּׁירִים
הַמְצַפִּים לַכַּרְמֶל שֶׁיֵּהָפֵךְ יָרֹק
וְלַשָּׁמַיִם שֶׁיַּכְחִילוּ.

תוכן עניינים
محتويات

4 בפתח האנתולוגיה
كلمة المحررين

11 מדי לילה גופי מטיל עליהם צל שחור
كل ليلة يلقي جسدي عليهم ظلًّا أسود

12 על העדות / חבצלת שפירא
14 عن الشهادة / حفتسيلت شابيرا
16 كل ليلة / אנגאם חוסייסי أنغام حسيسي, הדס שלמה هداس شلومو,
מכי חכם נאמן ماكي حخام نئمان וחבצלת שפירא وحفتسيلت شابيرا
17 * / האלה חמודי هالة حمودي ומכי חכם נאמן وماكي حاخام نئمان
18 التاسع من تشرين الأوّل / نهى مطر, نوعا بريكت وهداس شلومو
19 תשעה באוקטובר / נוהא מטר, נועה ברקת והדס שלמה
20 על כל אלה אני בוכה / מכי חכם נאמן
21 على كل هؤلاء أبكي / ماكي حاخام نئمان
22 شبّاكٌ وطفلٌ / وسام حلبي
24 חלון וילד / ויסאם חלבי
26 * / هالة حمودي 18
27 * / האלה חמודי 18
28 מעגל / מיכל ליבנה
29 دائرة / ميخال ليفني
30 בְּכוּר / תירז לאקאדני ומיכל ליבנה
31 بخور / تيريز لادقاني وميخال ليفني

33 **עת בריחה**

عند الهروب

34 מולדת / הדס שלמה

35 وطن / هداس شلومو

36 عند الهروب / نهى مطر

37 עת בריחה / נוהא מטר

38 כשהאסון יבוא / עלמה גניהר

39 عندما تحلّ المصيبة / عالما جنيهار

40 כֶּשֶׁל האמפתיה / אילן שיינפלד

42 فشل التعاطف / إيلان شينفيلد

45 **מנגינת הארגול**

عزف على الارغول

46 الأرغول / نهى مطر

48 הארגול / נוהא מטר

50 סדום שלנו / נועה ברקת

51 سدومنا / نوعا بريكت

52 צימוקים ושקדים / עמרי זיידנברג

53 زبيب ولوز / عمري زايدنبرج

54 جدتي وردة / تيريز لادقاني

55 סבתא ורדה / תירז לאדקאני

56 أمانة / أنغام حسيسي

58 פיקדון / אנגאם חוסייסי

60 باقٍ في حيفا / דותן ברום

61 باقٍ في حيفا / دوتان بروم

62 ستيلا مارس / وسام حلبي

63 סטלה מאריס / ויסאם חלבי

לִכְתֹּב לְאֵלּוּ
كتابة لأولئك
שֶׁיָּבוֹאוּ מָחָר
الذين سيأتون غدا

אנתולוגיה דו־לאומית בעקבות 7 באוקטובר

أنطولوجيا ثنائية القومية في أعقاب 7 أكتوبر

מְקוֹם לְשִׁירָה

على هذا المقام
על המקאם הזה

كتابة لأولئك الذين سيأتون غدا
לכתוב לאלו שיבואו מחר

מחזור ב׳
الدورة ب
2024-2023

אנתולוגיה דו־לאומית בעקבות 7 באוקטובר
בעקבות מפגשי כתיבה במקום לשירה, חיפה
ערכו: כרמית רוזן וראג׳י בטחיש
ניהול התוכנית: רותם עטר
ניקוד: יותם בנשלום
עריכה לשונית לפתח הדבר: חבצלת שפירא
ספטמבר 2024

كتابة لأولئك الذين سيأتون غدا
أنطولوجيا ثنائية القومية في أعقاب 7 أكتوبر
بعد لقاءات كتابية في مكان للشعر في حيفا
المحررون: كارميت روزين وراجي بطحيش
أيلول 2024

התוכנית בתמיכת קרן שותפות

קרן שותפות

מקום לשירה